

ВИМОГИ ГПК УКРАЇНИ, ПОРУШЕННЯ ЯКИХ СТАЛО ПІДСТАВОЮ ДЛЯ СКАСУВАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

- Щодо неприпустимості застосування приписів частини 5 статті 390 ЦК України (щодо попереднього внесення вартості майна на депозитний рахунок суду) у випадку подання позову про витребування майна у НЕдобросовісного набувача;
- Щодо адміністративної юрисдикції спору підприємства до ГУ ДПС про відшкодування шкоди;
- Щодо неприпустимості відмови у видачі судового наказу з підстав відсутності у боржника електронного кабінету та посилання на неможливість виготовлення судом і надіслання боржникові одночасно з копією судового наказу копії заяви стягувача та доданих до неї документів;
- Щодо безпідставного перегляду рішення за нововиявленими обставинами;
- Щодо необґрунтованого зупинення провадження у справі про стягнення коштів за договором поруки до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі про визнання цього договору недійсним.

Щодо неприпустимості застосування приписів частини 5 статті 390 ЦК України (щодо попереднього внесення вартості майна на депозитний рахунок суду) у випадку подання позову про витребування майна у НЕдобросовісного набувача.

Постанова КГС ВС від 28.01.2026 у справі № 922/2555/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133719427>

Повертаючи позов прокурора, суди попередніх інстанцій виходили з того, що внесення органом державної влади, органом місцевого самоврядування або прокурором вартості спірного майна на депозитний рахунок суду є обов'язковою умовою для подальшого розгляду справи про витребування майна у добросовісного набувача. Невчинення таких дій унеможлиблює винесення позитивного рішення у справі та, як наслідок, поновлення порушеного права держави або територіальної громади, за захистом якого звернувся прокурор. Крім того, суди виснували, що оскільки суд позбавлений можливості встановити добросовісність набувача на цій стадії розгляду справи, зазначена обставина залишатиметься невизначеною до закінчення розгляду справи та ухвалення судом рішення по суті спору, тому суд має вжити всіх заходів з метою захисту прав відповідача-4 як потенційно добросовісного набувача.

Скасовуючи рішення судів попередніх інстанцій, та направляючи справу для продовження розгляду до суду першої інстанції, Верховним Судом зазначено про те, що положення частини п'ятої статті 390 ЦК України поширюється на випадки подання позову про витребування майна у ДОБРОСОВІСНОГО набувача. Разом з тим, у випадку подання та розгляду судом позову про витребування майна у НЕдобросовісного набувача приписи частини п'ятої статті 390 ЦК України НЕ підлягають застосуванню.

Питання про добросовісність/недобросовісність набувача судом може бути вирішене лише після дослідження доказів на стадії ухвалення судового рішення.

При цьому у випадку встановлення недобросовісності набувача суд задовольняє позов на підставі статті 387 ЦК України без застосування приписів частини п'ятої статті 390 ЦК України, яка визначає порядок компенсації вартості майна ДОБРОСОВІСНОМУ набувачеві (коли земельна ділянка належала державі (чи територіальній громаді), а останній набувач є добросовісним). Натомість у разі не доведення позивачем недобросовісності набувача і встановлення, що набувач є добросовісним, суд відмовляє у задоволенні позову, зокрема на підставі частини п'ятої статті 390 ЦК України, якщо позивачем попередньо не внесено вартість майна на депозитний рахунок суду. Подібні висновки висловлено у постановках Верховного Суду від 14.01.2026 у справі №354/160/25, від 01.12.2025 у справі №354/419/25, від 19.11.2025 у справі № 523/14914/24.

У цій справі позовна заява подана прокурором 24.06.2021 з позовною вимогою про витребування майна у Мирошніка В. С. **ЯК У НЕдобросовісного набувача**. При цьому прокурор стверджував, що Мирошнік В. С. є недобросовісним набувачем та набув спірне нерухоме майно безвідплатно в особи, яка не мала права його відчужувати. Крім того, прокурором наголошувалось і про недобросовісність останнього набувача Лепей В. В., у зв'язку з чим прокурором наводились факти її пов'язаності з продавцем.

Оскільки прокурор у цій справі пред`явив позов про витребування нерухомого майна у НЕдобросовісного набувача (останнього набувача), то приписи частини п`ятої статті 390 ЦК України, частини шостої статті 164, частини четвертої статті 174 ГПК України у такому випадку не підлягають застосуванню при вирішенні питання про прийняття позову до розгляду. Питання про добросовісність/недобросовісність набувачів судом може бути вирішене лише за результатами дослідження доказів у справі на стадії ухвалення судового рішення.

З урахуванням наведеного, Суд дійшов висновку про те, що суд першої інстанції помилково не врахував в сукупності усіх обставин та помилково постановив оскаржувану ухвалу з посиланням на частину четверту статті 174 ГПК України, а суд апеляційної інстанції вказаних недоліків не усунув.

Щодо адміністративної юрисдикції спору
підприємства до ГУ ДПС про відшкодування
шкоди

Постанова СхАГС від 06.02.2026 у справі № 922/3180/25
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133893397>

Звертаючись до господарського суду з позовом про відшкодування шкоди у розмірі 6000,00 грн на підставі статей 114 та 128 Податкового кодексу, а також інфляційних втрат 3 979,80 грн та 3% річних у розмірі 720,00 грн, підприємство “Ремсервісплюс” зазначило, що йому завдано шкоди внаслідок несвоєчасного внесення відповідачем ГУ Державної податкової служби України у Харківській області даних до Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування та порушення строків повернення сум бюджетного відшкодування, факт якого було встановлено рішенням Харківського окружного адміністративного суду від 02.09.2021 у справі №520/9327/21 (про скасування податкового повідомлення рішення ГУ ДПС, винесеного на підставі акту про результати камеральної перевірки з питань достовірності нарахування суми бюджетного відшкодування ПДВ).

Скасовуючи рішення суду першої інстанції із закриттям провадження у справі, апеляційним судом зазначено про те, що ст. 5 КАС України визначає, що до компетенції адміністративних судів належать спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження.

За приписами п. 114.2. ст. 114 ПК України, шкода, заподіяна протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю контролюючих органів, їх посадових (службових) осіб, що визнаються податковими правопорушеннями відповідно до цього Кодексу, відшкодовується в повному обсязі в порядку, передбаченому законодавством про відшкодування шкоди. Особа, чії права порушені, за наявності обставин, передбачених пунктом 128.2 статті 128 цього Кодексу, має право заявити вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю контролюючих органів, їх посадових (службових) осіб, у розмірі однієї мінімальної заробітної плати, встановленої станом на дату визнання таких рішень, дій чи бездіяльності незаконними, у порядку, передбаченому законодавством.

Отже за характером, змістом та підставами виникнення сума, яка визначена позивачем як шкода, яку він вимагає стягнути з відповідача, виникла з грошових зобов'язань щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), а не з господарсько-правових зобов'язань; відносини між сторонами стосуються повноважень відповідача щодо обліку обов'язкових платежів, повернення або зарахування ПДВ, тобто заявлена у справі вимога про стягнення шкоди за своєю суттю є вимогою вирішити публічно-правовий спір.

Щодо неприпустимості відмови у видачі судового наказу з підстав відсутності у боржника електронного кабінету та посилання на неможливість виготовлення судом і надіслання боржникові одночасно з копією судового наказу копії заяви стягувача та доданих до неї документів

Постанова СхАГС від 09.02.2026 у справі № 922/42/26
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133905189>

Відмовляючи у видачі судового наказу суд першої інстанції зазначив про те, що до заяви про видачу судового наказу не додано доказів того, що боржник ФОП має створену офіційну електронну адресу, та не додано копій документів (доказів), якими заявник обґрунтовує свої вимоги для направлення їх боржникові, а суд не наділений повноваженнями засвідчувати копії документів, зроблені з копій документів.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції з направленням справи для продовження розгляду, апеляційним судом зазначено про те, що **положення статті 150 ГПК України не містять вимоги щодо додавання до заяви по видачу судового наказу копії самої заяви та копій усіх додатків для надсилання боржнику.**

Натомість, господарське процесуальне законодавство передбачає можливість подання такої заяви в електронній формі через електронний кабінет. Вказане право було реалізоване АТ "Перший український міжнародний банк". І очевидно, що **відсутність у боржника - ФОП електронного кабінету не може ставити у залежність форму звернення (в електронному чи паперовому вигляді) з відповідною заявою іншої сторони.**

При подачі заяви в електронній формі через підсистему Електронний суд всі документи знаходяться в електронній справі. **Обов'язок суду надіслати боржнику копію заяви та додатків у разі відсутності у нього електронного кабінету може бути реалізований шляхом надсилання паперової копії, яку суд має право виготовити з матеріалів електронної справи,** що не суперечить ГПК України.

Висновок суду першої інстанції про те, що він позбавлений можливості надіслати документи і не може самостійно виготовити копії є **проявом надмірного формалізму і порушує право заявника на судовий захист,** оскільки фактично перекладає на заявника обов'язок звертатись до суду виключно в паперовій формі із доданими до заяви про видачу судового наказу копій цієї заяви та доданих до неї документів, **що не відповідає положенням ГПК України.**

Щодо безпідставного перегляду рішення за нововиявленими обставинами

Постанова СхАГС від 10.02.2026 у справі №922/1151/24
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/134232559>

Скасовуючи рішення суду першої інстанції про перегляд рішення за нововиявленими обставинами (яким рішення від 02.04.2025 про відмову у задоволенні позову ДП "Новопокровський комбінат хлібопродуктів" до АТ "Харківобленерго" скасовано, та ухвалено нове рішення про часткове задоволення позову), апеляційним судом зазначено про те, що позивач, обґрунтовуючи заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, послався на те, що **обставина щодо належності ДП "Новопокровський комбінат хлібопродуктів" на правовому титулі електроустановки ПС110/10 кВ Н Покровка та незаконного володіння нею АТ "Харківобленерго", яка входить у предмет доказування у цій справі, стала відомою та остаточно встановленою рішенням ГСХО від 25.03.2025 у справі № 922/3182/24, яке набрало законної сили 02.09.2025, має істотне значення для правильного вирішення спору та існувала на час розгляду справи, рішення в якій переглядається, а тому наявні підстави для перегляду рішення від 02.04.2025 у справі № 922/1151/24 за нововиявленими обставинами.**

Разом з цим, як зазначив Верховний суд у постанові від 05.09.2024 у справі № 904/2828/22, **обставини, на які посилялася особа, яка брала участь у справі, у своїх поясненнях, в апеляційній чи касаційній скарзі, або, які могли бути встановлені при всебічному і повному з'ясуванні судом обставин справи, не є нововиявленими обставинами.**

Зі змісту позовної заяви у справі № 922/1151/24 вбачається, що позивач в обґрунтування позовних вимог як на основну обставину посилався на те, що постачання відповідачем електричної енергії позивачу здійснюється через ПС 110/10 кВН "Покровка", яка належить позивачу і стоїть на його балансі у складі цілісного майнового комплексу (понижувальна КТПБ 110/10), що підтверджується актом прийомки в експлуатацію державною комісією III пускового комплексу – комбикормового заводу та елеватор, частиною якого є ця підстанція. А тому, як зазначає позивач в позовній заяві, перехід електричної енергії з ПС ПС 110/10 кВН "Покровка" безпосередньо відбувається через електроустановку позивача – понижувальну КТПБ 110/10.

Отже, **обставина належності ДП "Новопокровський комбінат хлібопродуктів" електроустановки ПС110/10 кВН "Покровка" та незаконного володіння нею АТ "Харківобленерго" на правовому титулі, яку позивач вважає нововиявленою, не тільки була йому відома ще на момент подання позову у справі №922/1151/24, але саме цією обставиною позивач обґрунтовував свої позовні вимоги у вказаній справі, що свідчить про відсутність у вказаної обставини однієї із невід'ємних ознак нововиявлених обставин – необізнаності учасників справи про такі обставини під час розгляду справи судом.**

Позивач у заяві про перегляд рішення за нововиявленими обставинами вказував також на те, що обставина наявності титульного права на електроустановки, через які здійснюється надання відповідачем послуг з розподілу електричної енергії, були відомі під час розгляду справи № 922/1151/24, натомість, сам факт незаконного володіння відповідачем майном позивача — трансформаторною підстанцією ПС 110/10 був встановлений остаточно постановою Верховного Суду від 02.09.2025 у справі № 922/3185/24, яка не набула законної сили в порядку ст. 241 ГПК України на час розгляду справи у суді першої та апеляційної інстанції.

Разом з цим, остаточне встановлення в рамках справи №922/3185/24 обставин належності ДП “Новопокровський комбінат хлібопродуктів” трансформаторної підстанцією ПС 110/10 на правовому титулі та незаконного заволодіння АТ “Харківобленерго” цим майном при тому, що **саме цими обставинами ДП “Новопокровський комбінат хлібопродуктів” обґрунтовує позов у справі № 922/1151/24, не спростовує факту обізнаності позивача про зазначені обставини з самого початку розгляду справи № 922/1151/24.**

У відповідності до частини **2 статті 320 ГПК України підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є: 1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи; 2) встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного рішення у цій справі; 3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.**

Водночас, **судові акти у справі №922/3185/24**, на які посилається позивач в обґрунтування заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, **не відносяться до судових актів, вичерпний перелік яких наведений у пунктах 2 та 3 частини 2 статті 320 ГПК України**, що також свідчить про необґрунтованість та безпідставність заяви про перегляд рішення.

Зважаючи на наведене, обставина належності ДП “Новопокровський комбінат хлібопродуктів” ПС110/10 кВН “Покровка” та незаконного володіння нею АТ “Харківобленерго” не може вважатися нововиявленою обставиною в розумінні частини статті 320 ГПК України.

Враховуючи викладене, апеляційним судом виснувано, що місцевий господарський суд, ухвалюючи оскаржуване рішення, неповністю дослідив обставини, які мають значення для справи та порушив норми процесуального права.

Щодо необґрунтованого зупинення провадження у справі про стягнення коштів за договором поруки до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі про визнання цього договору недійсним

Постанова СхАГС від 26.01.2026 у справі №922/3317/25
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133831692>

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції про зупинення провадження у справі № 922/3317/25 до закінчення розгляду справи № 910/13303/25 та набрання рішенням по цій справі законної сили, з направленням справи до суду першої інстанції для подальшого розгляду, апеляційним судом зазначено про те, що перший та третій відповідачі обґрунтовували клопотання про зупинення провадження у справі тим, що **спір у справі №922/3317/25 стосується стягнення з першого відповідача грошових коштів на підставі Договору поруки №7005-24/П-1 від 24.12.2024. Разом з тим, першим відповідачем подано до суду позов про визнання вказаного договору поруки недійсним**, за яким відкрито провадження у справі №910/13303/25, яка наразі розглядається в межах справи №904/5565/25 про банкрутство ТОВ Криворізьке Променерго.

На переконання першого відповідача, на даний час існує об'єктивна неможливість розгляду судом справи №922/3317/25 до вирішення справи №910/13303/25 оскільки справа №922/3317/25 стосується стягнення заборгованості, в межах розгляду вказаної справи неможливо розглянути вимоги про визнання недійсним Договору поруки. **Тобто, предмет розгляду вказаної справи не охоплює питання визнання недійсним договору.** В той же час, у справі №910/13303/25 першим відповідачем будуть вчинятись дії з метою доведення факту недійсності Договору поруки №7005-24/П-1 від 24.12.2024 дійсність якого першим відповідачем наразі заперечується.

З огляду на викладене, **суд першої інстанції задовольнив вказане клопотання** відповідачів та окремо зазначив, що можливе визнання недійсним Договору поруки №7005-24/П-1 від 24.12.2024 в межах справи №910/13303/25 прямо впливає на можливість стягнення з першого відповідача грошових коштів відповідно до предмету позовних вимог у даній справі, оскільки встановлення факту недійсності договору судом може свідчити про відсутність у першого відповідача жодних зобов'язань та правових наслідків у спірних правовідносинах.

Колегія суддів не погодиласть з таким висновком місцевого суду та зазначила, що сама по собі пов'язаність двох справ або потенційний вплив рішення в іншій справі на правовідносини сторін ще не є безумовною підставою для зупинення провадження. Вирішальним є питання, чи позбавлений суд можливості в межах конкретного провадження самостійно встановити та оцінити обставини, які мають значення для правильного вирішення спору. Натомість із мотивувальної частини оскаржуваної ухвали не вбачається, які саме фактичні дані або юридично значимі обставини суд першої інстанції не може встановити на підставі наявних у справі доказів і в межах заявлених позовних вимог.

Схожі правові висновки викладені у постановках Верховного Суду від 13.05.2021 у справі №917/349/20, від 23.04.2021 у справі №922/1644/20, від 11.01.2021 у справі №904/8122/17, від 04.12.2020 у справі №917/514/19, від 06.05.2020 у справі №910/15293/19.

Предметом спору у даній справі є вимоги позивача про солідарне стягнення з відповідачів 54592544,23 грн з посиланням на порушення відповідачами таких договорів поруки: з першим відповідачем - договору №7005-24/П-1 від 24.12.2024, з другим відповідачем №7005-24/П-2 від 24.12.2024, з третім відповідачем - №7005-24/П-3 від 24.12.2024, укладених на забезпечення зобов'язань принципала – третьої особи на стороні відповідачів, за договором про надання гарантії №7005-24 від 24.12.2024. Отже суд першої інстанції зобов'язаний надати оцінку правовідносинам сторін, у тому числі перевірити наявність та обсяг зобов'язань поручителів, дотримання умов договорів поруки, а також доводи сторін щодо заперечення проти позову.

Таким чином, в процесі розгляду даної справи судом має бути надана правова оцінка правовідносинам, зокрема, за договором №7005-24/П-1 від 24.12.2024, правомірності і обґрунтованості дій сторін під час його укладення та виконання його умов сторонами. Тоді як у справі №910/13303/25 розглядається питання щодо недійсності договору поруки №7005-24/П-1 від 24.12.2024 на підставі якого позивачем заявлено позовні вимоги до першого відповідача в межах справи № 922/3317/25.

З приводу даного питання, апеляційний суд звертається до **висновків Верховного Суду з аналогічних питань**, зокрема у справі №910/7331/20 від 24.05.2021, №907/882/22 від 26.03.2024, і зазначає, що посилання місцевого суду на те, що у справі №910/13303/25 розглядаються **вимоги про визнання недійсним договору поруки №7005-24/П-1 від 24.12.2024 самі по собі не свідчать про неможливість розгляду даної справи, зважаючи на презумпцію правомірності правочину, визначену приписами статті 204 Цивільного кодексу України.**

Суд першої інстанції не дав належної правової оцінки вказаній нормі та не врахував, що **закріплена зазначеною статтею ЦК України презумпція означає, що вчинений правочин вважається правомірним**, тобто таким, що породжує, змінює або припиняє цивільні права й обов'язки, **доки ця презумпція не буде спростована**, зокрема на підставі рішення суду, яке набрало законної сили; у разі неспростування презумпції правомірності договору всі права, набуті сторонами правочину за ним, повинні безперешкодно здійснюватися, а створені обов'язки підлягають виконанню.

З урахуванням наведеного колегія суддів зазначила, що місцевий господарський суд дійшов передчасного та помилкового висновку про наявність об'єктивної неможливості розгляду справи № 922/3317/25 до вирішення справи № 910/13303/25. **Сам факт подання та розгляду позову про визнання договору поруки недійсним в іншому провадженні, навіть за умови потенційного впливу його результату на правовідносини сторін, не позбавляє суд першої інстанції можливості в межах даної справи дослідити наявні докази, надати їм належну оцінку та перевірити доводи сторін щодо наявності, обсягу й підстав відповідальності поручителів.**

